

Nekatu nahi ez duen idazlea

Pako Aristi

Zabalik, 1993-03-17: 3.

Aurtengo Korrika-k Martin Ugalde andoaindar idazleari egin behar dio omenaldi. Alfabetatze eta Euskalduntze Koordinakundeak (AEK) kaleratu du dagoeneko haren idazlan batzuk dakartzan liburua.

Hogeita bi urte egin zituen Caracasen exiliatua, kazetari ezaguna zen Venezuelan, Eusko Jaurlaritzan izan du kargu politikorik, baina nik banekien gizon honen barruan idazle bikain eta sentibera ezkutatzen dela eta horren bila joan nintzen Hondarribiko bere etxera.

71 urte dauzka, zimela dago, egunean bi litro ur edaten ditu gultzurruneko harrien arazoagatik baina bestela ez dauka inongo sendagairen beharrik. Idaztea da beretza arnasa. "Idaztearen bidez hartzen du arnasa, idaztearen bidez pentsatzen ditut mundu honetako gauzak. Esaldi bat gaizki ateratzen bazait egunak emandako disgusto bat bezala gelditzen zait".

25 urte zituela Caracasera exiliatu arte ez zen idazten hasiko: "Idazten duzunak inon agertzeko biderik aurkituko ez duela baldin badakizu, ez duzu alferrik lanean aritzeko gogorik.

Han ere kostatu zitzaion lekua aurkitzea. Egunkarietara artikuluak bidaltzen zituen baina ez zioten batera argitaratzen. Bitartean, saltzaile edota kontabilitate lanetan aritu zen. Ez zen erraza izan bere ametsa betetzea, edo betetzeko bideak aurkitzea. "Mundu intelektualean, han hemen bezala, sartzeari ez da erraza izaten. Ni kanpoko nintzen eta ez neukan biderik. Sariak irabazten hasi nintzen arte. 'Nacional' izeneko egunkari ospetsuko saria irabazi nuen, ipuin batekin, hirugarren postuan. Hori oso garrantzitsua zen, lehen orrialdean argitaratzen zuten, eta hortik aurrera hasi zitzaizkidan deitzen han eta hemen idazteko".

Venezuelan deskubritu zuen euskaldunok, gaur egun ere, nolakoak garen: "Saria irabazi eta hurrengo egunean Euskal Etxeko sekretarioa aurkitu nuen eta esan nion sari bat irabazi nuela. Ea zein sari, galdetu zidan. Erantzun nion 'Nacional' egunkariko sari ospetsua zela. Ajolarik gabeko 'aaa!' bat egin zuen eta kito. Ez zion emoziorik sortu. Sariak egunkarietan izan zuen oihartzunik, baina Euskal Etxean batere ez. Kultura gutxiko jendea zen, hango munduan sartuta ez zeudenak. Ez zuten ulertzen ipuinak idazteak ezertarako balio zezakeenik".

Bere gurasoek ulertuko ez zuten bezala, hilean 1.100 bolibar irabazten zituen lana utzi eta aldizkari batera zihoala hilean 500 bolibar irabaziaz. "Eskribitzera zoazela? Zertarako?", esan zion aitak benetako nahigabeaz.

Bere heziketa literarioa gazteleraz egin zuen, hizkuntza horretan idatzi baitu 22 urtez, baiña euskerari eusten zion etxean, eta zazpi liburuska ere idatzi zituen hizkuntza

horretan, bere aberri maitearekin lotura gordeko lukeen zilbor-heste mehe bat bezala. Gainera gure hizkuntza zaharrari aukera berriak ikusi zizkion Jon Miranderen 'Haur besoetakoa' irakurri zuenean. Deskubrimentu berri bat: "Mirandek laguna zuen Andima Ibiñagabeitiari bidali zion nobela, artean argitara gabea, makinaz idatzitako foliotan, eta Andimak, oso gaisorik, niri eman zidan. Hemen daukat opari eder hura. Irakurri nuenean asko gustatu zitzaidan, eta pentsatu nuen ura zela nik egin nahi nukeena. Txomin Agirre eta literatur joera horren aldean zerbait berria zekarren Mirandek, gaur egunekoa".

Semeak hamar urte bete zizkionean Euskal Herrira itzuli zen, sendia Irunera eta Martin bera, debekua zela-ta, Iparraldera. Idazleak arnasa hizkuntzarekin hartzen duela frogatuz, lekuan lekuko hizkuntzara moldatuaz, baditu jadanik hamar urte gazteleraz ezer idatzi gabe. Euskara berreskuratu du bigarren literatur hizkuntza gisan.

Baina zorionez bukatu behar zuela zirudien itzulera honek ez du ekarri, ipuinetan bezala, amaiera zoriontsurik Martin Ugalderentzat. Kargu politiko bat izan zuen Eusko Jaurlaritzan, Garaikoetxea lendakari zenean, eta ondoren EAJn gertatu zen zatiketak bihotza puskatu zion, bere EAra pasa zelarik. "Horrek betirako nahigabetu nau ni. Mutil koskorra nintzela nik ikusi dut, Errepublika garaian, gero Frankoren pean, politika egiteko modu zuzen eta zintzo bat, baina moldatuz, baditu jadanik hamar urte gazteleraz ezer idatzi gabe. Euskara berreskuratu du bigarren literatur hizkuntza gisan.

Baina zorionez bukatu behar zuela zirudien itzulera honek ez du ekarri, ipuinetan bezala, amaiera zoriontsurik Martin ugalderentzat. Kargu politiko at izan zuen Eusko Jaurlaritzan, Garaikoetxea lendakari zenean, eta ondoren EAJn gertatu zen zatiketak bihotza puskatu zion, berea EAra pasa zelarik. "Horrek betirako nahigabetu nau ni. Mutil koskorra nintzela nik ikusi dut, Errepublika garaian, gero Francoren pean, politika egiteko modu zuzen eta zintzo bat, baina euskal politika zintzo hori gaoitik beheraino erori zait. Nik ez nuen pentsatzen gure herriko gizon bat, diputadu bat, esate baterako, faltsua izan zitekeenik, edo ahula, edo hotza, ez nuen uste inork bere probetxurako, peseteroen moduan, lan egin zezakeenik. Nik ikusi ditudan Agirre, Leizaola, Irujo eta abarrak, mitifikazio guziak kenduta, egitan konprobatu dut oso gizon zintzoak zirela, zuzenak. Gaur nere herriko politikan erorialdi handi bat ikusten dut, ezin sinistuzkoa".

Mediokritatean leporaino sartuak omen gaude, eta Martinek ez du ikusten gure herrian "gizon bat autoritatearekin denen gaintik jartzeko eta beste zerbait eskatzeko gure herriarentzat. Batzuk ari dira konturatzen politika euskaldun eta abertzale bat egin behar dela eta ez sozialisten atzetik ibili, baina dagoeneko beharbada euskaldun guziok bat eginda ikusteko ilusio hori ezinezkoa da".

Hala ere Martinek ez du etsi, eta sektarismo guzien aurka jokatuz, azken urteotan 'Euskaldunon Egunkaria'ren proiektuari laguntzen ikusi dugu, aurreko puntan, gaztez inguraturik. Bizitzak zenbat buelta ematen dituen baieztatu du behin eta berriro Martinek. Jaurlaritzan zegoela gogoratzen ditu Josu Landaren esijentziak euskarazko egunkari bat atera zezaten. ero Martin bera batu da Josu Landa eta beste askorengana, Jaurlaritzarekin enfrontamentu bizi. "Joxemi Zumalabe etorri zitzaidan proiektuarekiko nere iritzia jakin nahian, eta esan nion prest nengoela laguntzeko. Nik horko jende asko ez nuen ezagutzen, baina Joxemi bai, oso gizon bizkorra zen, zintzoa. Nik zuregan sinesten dut, esan nion Joxemiri, besteak ez ditut ezagutzen. Esan zidan berak erantzuten zuela besteetaz. Ni oso pozik nago. Leenengo aldiz gure hizkuntzan

egunkari bat egiten laguntzea izan da nik inoiz egin dudana lanik politena. Hala ere, jendea oso sektarioa da Euskal Herrian, aurrena da bere partidua, eta hori ez da Euskal Herriarentzako bideak ikusi nahi izatea. Ezin dut sinistu euskarak alderdiko gauza bat bezala izan behar duenik.

Nirekin hitzegin nahi duenak, nahiz komunista, anarkista, faszista, nahi duena izan, euskeraren laguntzan bada, hitzegiteko prest nago.

Joxemiel Barandiarani galdetu nionean, ea zergatik egiten zuen lan Opuseko jendearekin, erantzun zidan, 'Deabrua etorri eta infernua euskarazko klaseak behar dituztela esanda ere, bai erantzungo nioke, joango naiz'.

Lehengo lan batzuk kalean

Martin Ugaldek ipuinak idatzi ditu batipat. Iaz 'Anthropos' argitaletxeak bere idazlanik onenak argitara zituen bi tomotan, eta Jaurlaritzak Venezuelako artikuluen bilduma osatu zuen. Euskarazko obrarik nagusienak hiru ditu: 'Hiltzaileak' (1961), 'Mantal Urdina' (1985) eta 'Itzulera baten istorioa' (1992). Orain Korrikak egiten dion omenaldia aprobetxatuz, 'Sendoa' argitaletxeak bere euskarazko lan batzuk bildu ditu, Koldo Izagirreraren ardurapean, Martinek berak sarrera labur batzuk egin dizkielarik beren lanei. Bilduta dagoen materialea honako hau da: euskaraz eginiko ipuinak, Amundarainek euskarara itzuli zizkion lau ipuin, panpinentzako testuak eta antzerki obra bat. Sarrera luze bat ere badakar, Koldo Izagirrek idatzia, eta hau dio, besteak beste: "Ugaldek ez zuen euskara hartu orduan nagusi eta txalotua zitzaion bere literatura latinoamerikarrari senide ttipi bat egiteko edo aberri zaharrari hileta jotzeko".